

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนเป็นประชากรที่มีคุณค่าของสังคม และเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ ทั้งนี้เพราะเด็กและเยาวชนอยู่ในวัยและสภาพที่มีศักยภาพ มีพลัง และมีความคิด จิตใจ มีความพร้อมที่จะอุทิศตนเอง และเป็นกำลังสำคัญในการจะเปลี่ยนแปลง พัฒนาสังคม และประเทศชาติต่อไปในอนาคต

การที่จะพัฒนาสังคม พัฒนาประเทศชาติให้มีความมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้า สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ ความต้องการด้านกำลังคนหรือทรัพยากรมนุษย์ ประชากรที่มีคุณภาพย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการที่จะทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาได้นั้น ควรต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นประการแรก และจะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่ได้ปรับแนวคิดจากการเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งหมายหลัก มาเป็นการเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง โดยการที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพควรจะมีการพัฒนาอย่างถูกวิธีทั้งทาง ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (พวงรัตน์ รอดมณี, 2533)

ช่วงอายุที่จัดได้ว่าเป็นช่วงสำคัญในชีวิตของคนเรานั้นมี 2 ช่วง คือ 0 - 5 ปี อันเป็นช่วงสำคัญของการปูพื้นฐานด้านสุขภาพอนามัย ความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา และอีกช่วงหนึ่ง คือ ช่วงวัยรุ่น โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่นตอนต้น (อายุ 13 - 15 ปี) อันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เพราะเป็นวัยของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เด็กวัยรุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองในด้านร่างกาย และเกิดความวิตกกังวลต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ในขณะเดียวกันยังเกิดความวิตกกังวลอันเนื่องมาจากการต้องเผชิญกับความคาดหวังใหม่ๆ ของสังคม หรือแม้แต่จากพ่อแม่ และจากความต้องการของเด็กวัยรุ่นเอง ในการที่จะมีกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นด้วย ดังนั้นช่วงวัยรุ่นตอนต้นจึงเป็นช่วงอายุที่นับได้ว่าสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต เพราะชีวิตของเด็กอาจหักเหขึ้นหรือลงได้อย่างมากในช่วงนี้ อีกทั้งเด็กวัยรุ่นตอนต้นเป็นกลุ่มประชากรกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งของประเทศ ที่เริ่มมีบทบาทภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของชาติต่อไป เพราะฉะนั้นการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นจึงนับได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศในอนาคต (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรม และดูแลเด็กวัยรุ่น, 2535)

สถาบันครอบครัว คือ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเด็ก เด็กที่เกิดมาไม่ว่าจะเชื้อชาติใด วัฒนธรรมใด หรือศาสนาใดก็ตามจะเจริญเติบโตขึ้นมา โดยอาศัยพื้นฐานประสพการณ์ภายในครอบครัวเด็กทั้งสิ้น ดังนั้นอิทธิพลที่มี

ผลต่อเด็กในปัจจุบันเป็นอย่างมาก คือ บทบาทของพ่อแม่ที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก (ฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2533) ถ้าการอบรมเลี้ยงดู การดูแลจากพ่อแม่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ดีพอแล้วย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นได้ไม่น้อย การก่อกองคดียุติธรรมต่างๆ ของวัยรุ่นดังเป็นข่าว เป็นผลสะท้อนได้ดีถึงความไม่เอาใจใส่เพียงพอ หรือการแก้ปัญหาอย่างไม่ถูกวิธี ดังนั้นการแนะนำ การแสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง และการดูแลเด็กวัยรุ่นตอนต้นของพ่อแม่/ผู้ปกครองที่ถูกวิธีจึงนับว่ามีความสำคัญอย่างมาก

บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นที่จะลืมไม่ได้อีกฝ่ายหนึ่งก็คือ ครู เพราะเด็กวัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่อยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษา (ปรีชา วิทโคต, 2532) ต้องใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนอย่างน้อย 7 - 8 ชั่วโมง ดังนั้นบุคคลที่จะสามารถคอยดูแล เอาใจใส่และพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นได้โดยตรงก็คือ ครู ซึ่งครูต้องเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนวัยรุ่นมีพัฒนาการทางสติปัญญา ความสามารถ และสังคมเป็นอย่างดี ต้องทำหน้าที่จัดประสบการณ์ทางตรงในการเพิ่มพูนความรู้ เจตคติ และทักษะบางประการให้แก่ นักเรียน โดยผ่านทางวิธีการจัดการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนนั้นมีหลักสำคัญที่ครูทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และในขณะเดียวกันครูก็สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ เช่น การอบรมสั่งสอน การแสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง การจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นของพ่อแม่/ผู้ปกครองและครู เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นมากที่สุด และเนื่องจากยังไม่เคยมีใครศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นที่ถูกวิธีของพ่อแม่/ผู้ปกครองและครูมาก่อนว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยแนวทางในการพัฒนาที่ได้นี้จะมีคุณภาพ ต้อง ชัดเจนและน่าเชื่อถือ เพราะข้อมูลที่ได้มาจากการระดมสมองเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโดยพ่อแม่/ผู้ปกครองและครูของนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกว่าเป็นเด็กที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงสามารถกล่าวได้ว่าสารสนเทศที่ได้นี้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นให้มีคุณภาพได้จริง ซึ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพควรมีการพัฒนาอย่างถูกวิธีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (พวงรัตน์ รอดมณี, 2533) ทั้งนี้ทั้งนั้นการเปลี่ยนแปลงของคนในแต่ละด้านมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นแนวทางการพัฒนาคนในแต่ละด้านจึงต้องแตกต่างกันด้วย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นแยกตามแต่ละด้าน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนามากที่สุด อีกทั้งควรเสนอผลการศึกษาให้เข้าใจได้ง่ายเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น โดยเฉพาะ พ่อแม่/ผู้ปกครองและครูมีความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นต่อไป

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาตัวเองซึ่งสำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น โดยเป็นตัวบ่งชี้ที่แยกตามแต่ละด้านของการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น โดยจะทำให้ได้สารสนเทศที่ชัดเจน เข้าใจง่ายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเด็กอย่างถูกวิธีในแต่ละด้าน อีกทั้งผู้วิจัยได้แยกตัวบ่งชี้สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นตามบุคคลที่ถือปฏิบัติ คือ

พ่อแม่/ผู้ปกครองและครู เพราะเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น ดังนั้นถ้าบุคคลเหล่านั้นมีความเข้าใจวิธีการพัฒนาเด็กอย่างถูกต้องแล้ว เด็กไทยในอนาคตต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไปได้ไม่ยาก อีกทั้งสารสนเทศที่ได้ยังนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนา หรือกำหนดมาตรการหรือโครงการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างเด็กวัยรุ่นตอนต้นอย่างถูกต้อง เพื่อเด็กในวันนี้จะได้เป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าที่มีประสิทธิภาพมาพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างตัวบ่งชี้สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานครโดยพ่อแม่/ผู้ปกครองและครูปฏิบัติ
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ในพฤติกรรมการพัฒนาระหว่างความคิดเห็นของนักเรียนกับพ่อแม่/ผู้ปกครองและครู

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและการปฏิบัติในการวิจัย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย, ด้านการส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง, ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์, ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต, ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน, ด้านการส่งเสริมทักษะและเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต และด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้ในการสนทนากลุ่ม 6 กลุ่ม คือ กลุ่มพ่อแม่/ผู้ปกครอง 3 กลุ่ม และกลุ่มครู 3 กลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นแบบสอบถาม
2. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มเด็กวัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อีกทั้งการศึกษาเรื่องตัวบ่งชี้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมและเฉพาะกับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือบริบทใดบริบทหนึ่งเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร เป็นบริบทในการวิจัย
3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่
 - 3.1 นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร
 - 3.2 พ่อแม่/ผู้ปกครองที่มีบุตรกำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร
 - 3.3 ครูที่ทำหน้าที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เด็กวัยรุ่นตอนต้น หมายถึง นักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ภาค ปลาย ปีการศึกษา 2544 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร

ตัวบ่งชี้สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น หมายถึง สารสนเทศที่บอกสถานะหรือสภาพการณ์ใดๆ สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น โดยศึกษาการพัฒนาจาก 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัย, ด้านการส่งเสริมทักษะการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง, ด้านการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์, ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต, ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน, ด้านการส่งเสริมทักษะและเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพที่สุจริต และด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้มาจากการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความทางจิตวิทยา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการวัยรุ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และแนวทางในการพัฒนาเด็กวัยรุ่น ซึ่งตัวบ่งชี้สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้นดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้ที่พ่อแม่/ผู้ปกครองปฏิบัติและตัวบ่งชี้ที่ครูปฏิบัติ แล้วนำระดับการปฏิบัติตามตรวจสอบกับนักเรียนเพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสารสนเทศในกระบวนการสร้างตัวบ่งชี้สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร
2. ได้ข้อมูลตัวบ่งชี้สำหรับการพัฒนาเด็กวัยรุ่นตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการวางแผนพัฒนา และเสริมสร้างเด็กวัยรุ่นให้มีคุณภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย